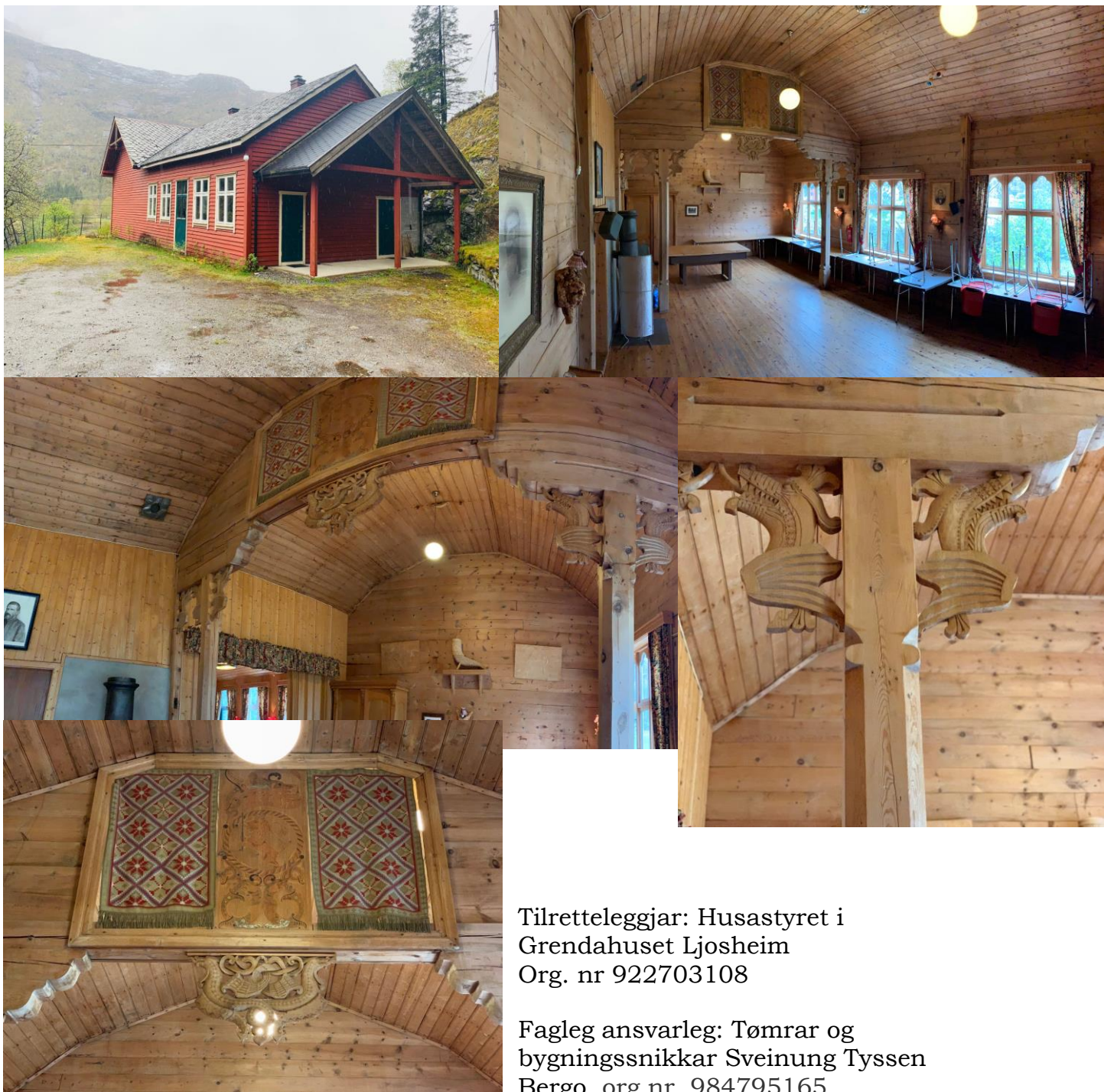

GRENDAHUSET LJOSHEIM

Bygningsvern og oppgradering av eitt av Noregs eldste ungdomshus

Prosjektbeskriving og søknad om bygdeutviklingsmidlar

Tilretteleggjar: Husastyret i
Grendahuset Ljosheim
Org. nr 922703108

Fagleg ansvarleg: Tømrar og
bygningssnikkar Sveinung Tyssen
Bergo, org nr. 984795165

Bygningsvern og oppgradering av Grendahuset Ljosheim

Saka gjeld: Husastyret for Grendahuset Ljosheim søker med dette Vaksdal kommune om bygdeutviklingsmidlar til opprusting av taket på grendahuset.

Om oss: Grendahuset Ljosheim (org. nr 922703108) er eit frivillig lag som skal arbeida for å sikra drift og vedlikehald av Ljosheim, til beste for innbyggjarane i bygda; jfr. vedlagte vedtekter. Ljosheim er sams bygdeeiga til sams bruk for ibuarane i Eksingedalen. Alle i bygda har lik rett til å bruka huset mot å betale fastsett leige.

Husastyret for Ljosheim har tatt grep for å ta att det store etterslepet av heilt naudsynt vedlikehald, bevaring og oppgradering av bygningen.

Mål:

- Å bevare Ljosheim for notid og framtid
- Å sikra at det vert utført naudsynte bevaringstiltak og oppgradering av bygningen og trygga den mot forfall og brann
- Å bidra til at nolevande og framtidige generasjonar får oppleve tilhøyrgheit til og vera stolte av kulturminnet Ljosheim
- Å tilrettelegga for auka bruk, aktivitet og liv i bygningen

Bakgrunn og kort historikk: Grendahuset Ljosheim (bygt 1897) ligg på garden Flatekval i Eksingedalen. Grendahuset er eitt av Noregs eldste ungdomshus, og er eit verdifullt kulturminne med stort behov for bevaringstiltak og oppgraderingar. Huset har SEFRAK-ID 1251-0306-039, bygningsnummer 175828893, og i kulturminneplanen til Vaksdal kommune er huset oppført som verneverdig. Grendahuset er registrert i www.anleggsregisteret.no, anlegg nr 11111. Huset er friteke for eigedomsskatt.

Historia til huset er både interessant og brokete. I 1881 vart forløparen til ungdomslaget skipa; »Flatekvål Bokforeining»; då ungdomsrørsla kom til Eksingedalen. Det vart samla inn pengar frå bygdefolket, og kjøpt inn bøker som var til utlån. Desse skulle gje ungdomen opplysning, almenndanning, arbeidshug og kveikja fedrelandskjensla. Etter kvart vart det trong for ein møteplass med lager åt den stadig veksande boksamlinga, og i 1893 vart det vedteke å byggja eit ungdomshus. Fri grunn vart gjeve frå grunneigar Nils O Flatekval mot at han fekk «hevdi» frå utedoen tilknytt huset; Anders Lavik gav 20 kr til byggjekassa mot at han fekk bestemma namnet og det vart Ljosheim. Hans Lillejord teikna huset, og byggjekomite med 5 mann vart nedsett.

Tømmer vart hogge på dugnad lenger nede i dalen, køyrt opp og tilskåren, men det tok si tid før bygging kom i gang. Alle husstander i dalen kunne teikna seg på liste til pengegåver, nokon einskildpersonar gav anonyme gåver, og ungdommane lagde basarar og auksjonar med utlodding av heimelaga husflidsprodukt og bruksting, festar med program, spelstykkje og dans. Alt overskotet gjekk rett i byggjekassa. I den handskrivne avisa «Dølen» kan ein lesa om dette, og det var stendige purringar for å koma i gang. Endeleg, vinteren 1897 byrja dei; muren vart ordna, tømmeret kom på plass og byggmeister vart tinga. Arkitekten, Hans Lillejord hadde teikna huset med storsal, takstolar, galleri, kjøkken og kjellar. Dette forkasta byggjekomiteen av di dei var redde det vart for dyrt. Dei gjorde om på teikningane utan å konferera med arkitekten, slik at det vart storsal med liten kjøkkenkrok og ein takstol. Hans Lillejord vart mykje harm over dette, og dei vart uvener. Den største utfordringa låg i finansieringa, men bygginga kunne omsider starta, og huset stod ferdig våren 1897. Alt på stiftingsmøtet same år vart det bestemt at Ljosheim skal vera bygda sitt hus, og dei lagde vedtekter for dette.

Grendahuset Ljosheim, stifta 1897. Adr: Eksingedalsvegen 1080, 5728 Eidslandet.

Org. nr: 922703108. Kontonummer: 3480.17.52650

Sjølvs med fleire omvøler opp gjennom åra har huset (spesielt storesalen) behalde sin opprinnelege, vakre og tidstypiske dragestil. I storesalen er tak og vegger slik dei var i 1897. Takstolen likeså. Utskjerjingane er truleg gjort av Andreas N Høvik (f 1885), og teppa er vevde av Anna Flatekval f 1878. Eit stort drikkehorn står på ei hylle oppe på veggen, utskåre av kunstnaren Katarina Saltnes, f 1862. Ho etterlet seg mange prydgjenstander på mange gardar i Eksingedalen (ref: Asbjørn Åsgård: «Katharina Saltnes», Nordhordland forlag, ISBN 82-90908-07-5).

Huset har vore gjennom fleire omvøler og påbygg. I 1967 vart det reist eit tilbygg med nytt kjøkken, stor gang og toalettanlegg. I 2005 var det også gjort ei omvøla.

Status for Ljosheim i 2021:

Det vart valt nytt husastyre for Ljosheim i 2019 etter at drifta hadde lagt nede ei stund. Vedlikehaldet av bygningen hadde då eit stort etterslep, og det var behov for snarlege tiltak for å hindra ytterlegare forfall. Det gjaldt både sjølve bygningen, t.d. pipa som ikkje fylte brannføreskriftene; utbrente og brannfårlege vedomnar (frå 1952 og 1967), taklekkasje fleire stader og manglar ved det elektriske anlegget. Me er svært glade for at det er gjort ein god del utbetningsarbeid dei siste to åra, men fleire naudsynte og kostnadskrevjande tiltak må setjast i verk.

Det som er gjort til no: (sjå også <https://www.facebook.com/grendahusetljoshem>)

- Stiftelsen Uni har finansiert to nye vedomnar, samt brannsikring av begge pipene med nye innsatsar i stål og ny pipehatt. Arbeidet vart gjennomført vinteren 2020.
- Golva i begge salane er skifta, her var det råte og lekkasjar fleire stader. Dette arbeidet vart også utført i 2020, ved hjelp av midlar frå Kulturminnefondet, kronerulling, pengegåver og ein stor dugnadsinnsats frå bygdefolket. Utsjånad og dimensjonar på det nye golvet er nær det opprinnelege golvet frå 1897.
- Kulturminnefondet løyvde sikringsmidlar til midlertidig reparasjon av taket for å stoppa lekkasjar. Arbeidet vart gjennomført i 2020.
- Arbeidet med å utbetra skader innvendig i toalettområdet etter taklekkasje, installasjon av ventilasjonsanlegg mm pågår (januar 2021). Innerdørene i mahognyfinér er erstatta med dører i ein stil som passar huset. Brorparten av arbeidet er finansiert av fylkeskommunen («Tilskot til verna kulturminne», løyvinga er på kr. 100.000.)
- Det er gjort nokre mindre utbetningar på det elektriske anlegget, men heile anlegget må snart skiftast ut.

Der er også ein del andre behov, t.d. må septiktanken og avlaupsanlegget bytast. Slik det er no går kloakken rett i elva. Dei gamle og utdaterte kvitevarene på kjøkenet må bytast ut. Det som hastar mest no er likevel den store omvøla som må til på taket, som er reparert midlertidig. Bygningstømraren har konkludert med at heile taket må demonterast, skadane må reparerast (med ny papp/ nye lekter/omspikring av takstein) og øydelagte takstein må bytast ut. Dette er ei omfattande og tidkrevjande sak med eit kostnadsoverslag på 750.000 kroner. Stiftelsen Uni har løyvd 100.000 til dette arbeidet, Vestenfjelske Bykreditt har løyvd 200.000, men me manglar pr. dags dato resten av finansieringa. Me søker også andre instansar, td. har me søkt fylkeskommunen og Kulturrådet om midlar.

Det er likevel ei stor utfordring å skaffa nok pengar, og arbeidet bør om mogeleg gjerast i inneverande år (rapport frå tømrrar etter utførte strakstiltak er vedlagt).

Økonomien er stadig eit tilbakevendande problem når det gjeld vedlikehald og vern av eigedommen. Dugnadsarbeid og stønad frå folket ved å bruka huset, har vore naudsynt for å få det til. Mykje arbeid og slit er lagt ned, mest hjå dei som starta det heile i 1897, så me er kjenner oss pliktige til å ta vare på Ljosheim. Alle i bygda er glade i huset vårt, det har «sjel», me eig det i lag og me vil gjera det me kan for at også dei som kjem etter oss skal få glede og nytte av det. Det er berekna stor dugnadsinnsats frå bygdefolket også i det føreståande arbeidet med taket.

Huset er i bruk til sosiale og kulturelle tilstelningar; møter, kurs, bygdefestar, basarar, loppemarknad, bryllaup, åremålsdagar og konfirmasjonar osb. Det er ynskjeleg å auke aktiviteten og få endå meir liv i huset. Det er difor mykje om å gjera å få huset i god stand, så godt som mogeleg tilbakeført til *si* tid, men Ljosheim skal også vera eit hus *i tida*. Neste år (2022) fyller Ljosheim 125 år, det er vårt ambisiøse mål at huset skal vera ferdig rehabilitert til jubileet. Me vonar at kommunen vil vera med på dette spleiselaget!

Eksingedalen 26. januar 2021

Husastyret v/ Anna Sveinungsdotter Bergo
Leiar

Skada og manglande takstein på vestsida av bygningen. Dette er no midlertidig reparert, i påvente av eit større arbeidet på taket.

Skada sløys og manglande/øydelagt takstein på austsida av bygningen.

Under reparasjonsarbeidet vart det avdekka at pappen under skiferen har gått i oppløysing, lektene er rotne og må skiftast ut.

Nærbilete sløys

Her er nytt og vakkert golv lagt i begge salane, og ein nydeleg vedovn i gammal stil (men med moderne teknologi) er montert i Storesalen. Inspirerende og motiverande for alle, ikkje minst for oss som driv fram arbeidet!